

УДК 327.2

PRZEJAWY WSPÓŁCZESNEGO PATRIOTYZMU ROSYJSKIEGO

Yuliya Lesyk

*Instytut Studiów Międzynarodowych, Uniwersytet Wrocławski,
ul. Koszarowa, 3, Wrocław, Polska, 51-149,
e-mail: julia_lesyk@op.pl*

Niniejszy artykuł traktuje o kwestiach problematycznych w rozumieniu pojęcia patriotyzmu we współczesnej Federacji Rosyjskiej. Można stwierdzić, że fenomen ten jest wyjątkowo niebezpieczny. Rosyjskie społeczeństwo nie widzi problemu w dalszym rozwoju nowego zjawiska. Przejawy tego zauważyć w polityce obecnego rządu wobec niektórych niezmiernie ważnych zagadnień, takich jak np. stosunek do praw mniejszości seksualnych. We współczesnej Rosji jest zarejestrowanych wiele partii politycznych o charakterze nacjonalistycznym, a często też radykalnym. Ich oficjalne programy stają się co raz bardziej kontrowersyjne, a nawet szokujące. W swoim artykule autorka prowadzi analizę tego wyjątkowo istotnego zjawiska.

Słowa kluczowe: Rosyjska Federacja; Władimir Putin; Władimir Żyrinowski; patriotyzm.

We współczesnej Rosji na nowo rozpoczęto dyskusję na temat patriotyzmu. Niejednokrotnie podnoszono pytanie, czym patriotyzm jest dla Rosjan? W jaki sposób społeczeństwo rozumie dane pojęcie? Zauważalną stała się tendencja propagowania patriotycznych zachowań nawet na najwyższych szczeblach władzy. Dokonuje się formowania nowej postawy społecznej wśród obywateli. Stało się to koniecznym po epoce władzy Borysa Jelcyna w latach 90. XX wieku. Jego rządy doprowadziły Rosję do skrajnego kryzysu, nie tylko ekonomicznego, ale zwłaszcza społecznego.

W momencie dojścia do władzy Władimira Putina Rosja *de facto* została zbudowana od podstaw. Na zgłiszczach państwa o ambicjach imperialnych odrodziło się mocarstwo, przynajmniej na skalę regionalną. Jednym z filarów mocarstwowości jest silne, zgrane społeczeństwo. W Rosji dokonano jego scalenia za pomocą hasła o charakterze patriotycznym. O ile na początku prezydentury Putina głoszono je z dużą dozą ostrożności, o tyle obecnie wyzbyto się wszelkich oporów, a pomysły Kremla są coraz bardziej zastanawiające. Niniejszy artykuł jest próbą analizy zjawisk, które zachodzą w społeczeństwie rosyjskim od momentu dojścia do władzy partii politycznej Jedna Rosja pod przywództwem Władimira Putina.

Jak rozumiany jest patriotyzm?

Wyjaśnienie pojęcia «patriotyzm» jest kluczowe, ponieważ definicji czy sposobów jego interpretowania jest wiele. Każdy człowiek może rozumieć na swój ład, a nawet tworzyć własne wyjaśnienie. W najprostszym rozumieniu, patriotyzm to miłość do ojczyzny. Ojczyzną jest miejsce, gdzie człowiek się urodził, został wychowany, posiada przyjemne wspomnienia z nim związane.

W języku rosyjskim pojęcie to rozumiane jest w identyczny sposób. Zgodnie z definicją zawartą w tzw. «Słowniku żywego rosyjskiego języka» autorstwa Władimira Dalia, patriotyzm jest miłością do ojczyzny [1]. Z patriotyzmem wiąże się znajomość historii swojego narodu, szacunek do wydarzeń z przeszłości, a także tradycji, religii itp. Należy zaznaczyć, iż pojęcie to może mieć wymiar zarówno lokalny, regionalny, jak i państwowy. Istotnym jest, że wśród Rosjan kładzie się nacisk na kształtowanie szczególnie tej ostatniej formy, pomijając często aspekt lokalny czy nawet regionalny. Każdy Rosjanin ma być dumny z faktu bycia obywatelem Federacji Rosyjskiej, dopiero w dalszej kolejności można wspomnieć o lokalnych aspektach pochodzenia.

Charakterystycznym jest również zjawisko tak zwanego «echa radzieckiej epoki» [2], cechujące starsze pokolenia społeczeństwa. Często do czasów sowieckich powraca się z pewnego rodzaju nostalgią. Z dumą wspomina się zasługi Armii Czerwonej, zwłaszcza w kontekście zwycięstwa w Drugiej Wojnie Światowej. W polityce prowadzonej przez Władimira Putina często można zauważyć odniesienia do czasów sowieckich. Współczesnych przykładów przejawów tej polityki w życiu społeczeństwa rosyjskiego można znaleźć wiele. Wyjątkowo popularnym stało się naklejanie różnego rodzaju haseł o charakterze patriotycznym na samochody osobowe. Dołączane do tego również są wstążki w kolorach pomarańczowym oraz czarnym, będące symbolami zwycięstwa w Drugiej Wojnie Światowej [3].

Obecnie Kreml jak nigdy dotąd zauważa potrzebę kształtowania poczucia patriotyzmu wśród swoich obywateli. Dotyczy to zwłaszcza dorastającego pokolenia, w umysłach którego należy zaszcześcić miłość do ojczyzny. Teoretycy, zajmujący się badaniem danego zjawiska, zwracają uwagę przede wszystkim na kryzys wśród młodzieży. Na podstawie badań socjologicznych zauważono znaczną zmianę w stosunku wobec tak istotnych wartości, jak patriotyzm, miłość do ojczyzny, pamięć o poległych w walce o wolność narodu [4].

Znowu wzrasta znaczenie pojęcia tak zwanej «rosyjskiej idei». Jej sedno znajduje się w twierdzeniu, że celem narodu rosyjskiego powinno być odrodzenie Rosji, a więc powrót do tradycji mocarstwowości. Wiąże się z tym również koncepcja mesjanizmu – Federacja Rosyjska powinna odgrywać rolę mesjasza, który głosi wartości chrześcijańskie.

Nastąpiło odrodzenie prawosławia w narodzie rosyjskim. Obecnie Kreml traktuje religię jak jeden z czołowych filarów, na których ma opierać się silne państwo, mogące odgrywać rolę mocarstwa. Z religią ściśle jest powiązana moralna i duchowa legitymacja władzy, dostarczana przez kierownictwo rosyjskiego Kościoła prawosławnego. Współcześnie Cerkiew przeżywa swego rodzaju renesans w życiu publicznym. Od momentu rozpoczęcia epoki Władimira Putina w rosyjskiej historii, jej wpływy wyraźnie uległy zwiększeniu. To właśnie prezydent jest czołową postacią, propagującą znaczenie Kościoła ortodoksyjnego. Regularnie uczestniczy w mszy świętej, zazwyczaj pod okiem kamer telewizyjnych. Takie obrazy pozytywnie wpływają na nastroje społeczne. Cerkiew jest drugą instytucją w kraju pod względem zaufania społecznego. Na pierwszym zaś miejscu wciąż pozostaje urząd prezydenta [5]. Religia coraz częściej przybiera formę faktów, nie zaś przypuszczeń czy legend. Członkowie Kościoła prawosławnego lojalnie popierają wszelkie działania

podejmowane przez Kreml. Dotyczy to nawet kwestii związanych z polityką. Patriarcha Aleksiej, będący głową Kościoła ortodoksyjnego, oświadczył, iż zachodnia wizja praw człowieka nie pozwala wiernym Cerkwi żyć w zgodzie z ich przekonaniem [6]. Patriotyzm powinien stać ponad wszelkimi regułami i zasadami, będącymi wymysłem Zachodu. W rosyjskich środowiskach naukowych i religijnych pojawiła się koncepcja, mówiąca o tym, iż Moskwa jest «Trzecim Rzymem», dziedzicem imperialnej, kulturalnej i duchowej misji starożytnego Rzymu i Bizancjum [7].

Negatywne formy rosyjskiego patriotyzmu

Miłość do ojczyzny, do państwa w którym się mieszka nie jest negatywną formą uczuć. Jednakże od każdej reguły występują wyjątki. Również w przypadku patriotyzmu istnieją negatywne aspekty. Dotyczy to każdego państwa, nie tylko Federacji Rosyjskiej. Miłość do ojczyzny może przybierać wręcz ekstremalne formy. W Rosji jest to wykorzystywane dla budowania nowego ładu, nowego społeczeństwa, na tyle silnego, by móc odrodzić mocarstwo na skalę światową, nie tylko regionalną.

«Prawdziwi patrioci» – tym mianem określają siebie członkowie wielu rosyjskich organizacji, odznaczających się cechami nacjonalizmu. Pomimo często różnych statutów, łączy ich wspólne postrzeganie kwestii związanych z patriotyzmem. Przede wszystkim, obywatelstwo rosyjskie uznają za największy przywilej, i tylko prawdziwi Rosjanie są godni jego posiadania [8]. Zwraca się również uwagę na kwestie związane z migracjami, zwłaszcza z republik Kaukazu Północnego. Jest to ogromny problem dla Federacji Rosyjskiej, a w szczególności dla stolicy. Obawy i niechęć całego społeczeństwa wobec mieszkańców Czeczenii, Dagestanu czy Inguszetii pogłębiły się po atakach terrorystycznych, dokonywanych przez Czeczenów na terenie całej Rosji. Rosjanie odczuwali strach przed kolejnymi zamachami. Zagrożenie widziano w każdym osobniku, z wyglądu przypominającym przybysza z Kaukazu. Na ulicach miast dochodziło do linczowania takich ludzi, często kompletnie bez powodu. Prowodyrami zajęć w większości przypadków byli młodzi nacjonałiści, nazywający siebie rosyjskimi patriotami, broniącymi swojego narodu i swojej ziemi przed niechcianą migracją z południa.

Skupiska nacjonalistycznych organizacji nie ograniczają się wyłącznie do Centrum. W każdym rosyjskim obwodzie federalnym istnieją swoje organizacje o charakterze nacjonalistycznym. Niejednokrotnie w reportażach telewizyjnych z organizowanych marszów na ulicach wielu miast rosyjskich można było zaobserwować młodych ludzi w koszulkach z napisem «Jestem Rosjaninem» [9]. Symbolika ta często jest wykorzystywana przy okazji różnego rodzaju przedsięwzięć, zaś koszulki z takimi nadrukami można zakupić w sklepach.

Wśród organizacji tego typu można wyodrębnić dwie grupy: umiarkowane oraz radykalne. Jest to podział umowny, oparty na analizie zapisów statutowych każdej z nich. Ugrupowania o charakterze umiarkowanym w swoich postulatach podkreślają aspekt, związany z ochroną praw rdzennych Rosjan, ochroną prawosławia jako religii prawdziwych Rosjan. Porusza się również problematykę politycznego oraz religijnego kształtowania społeczeństwa, zwłaszcza młodzieży, tak by już od najmłodszych lat kształtowało się poczucie patriotyzmu w każdym obywatelu rosyjskim. Wartym

zaznaczenia jest, iż w ideologii takich organizacji nie występuje ani rasizm, ani tym bardziej elementy nawoływania do agresji wobec pozostałych narodów nierosyjskich.

Jednym z najbardziej jaskrawych przykładów, należących do powyższej grupy jest Liberalno–Demokratyczna Partia Rosji. Była to pierwsze niekomunistyczna partia polityczna, zarejestrowana po rozpadzie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Liderem wciąż pozostaje Władimir Żyrinowskiy, najbardziej charakterystyczna i krzykliwa postać rosyjskiej sceny politycznej. Niejednokrotnie w jego wypowiedziach publicznych pojawiały się elementy zdecydowanie o charakterze nacjonalistycznym. Głosił, iż zawsze będzie bronił Rosjan, zarówno w kraju, jak i na arenie międzynarodowej [10].

Rys. 1. Emblemat Liberalno-Demokratycznej Partii Rosji. – Źródło : https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D0%94%D0%9F%D0%A0#/media/File:LD_PR_Emblem.png

Prawdziwy rozwój ideologiczny partia odnotowała na początku lat dwutysięcznych. Wówczas opublikowano tak zwane «10 punktów programu Żyrinowskiego». W programie tym zaakcentowano między innymi rolę silnej armii dla społeczeństwa rosyjskiego, a także stabilizacji w państwie. Interesy państwowe powinny zawsze być nad interesami poszczególnych jednostek, a więc prawa człowieka w rzeczywistości schodzą na dalszy plan. Dobro państwa powinno być postawione nad dobrem jednostki. Rosja powinna istnieć jako jedno wielkie mocarstwo, bez wewnętrznych podziałów na narodowe czy etniczne republiki. Etniczni Rosjanie zawsze powinni mieć większe znaczenie w procesie rządzenia państwem, niż przedstawiciele innych narodów mniejszościowych czy etnicznych. Wśród postulatów znalazł się również zapis dotyczący zaostrzenia polityki migracyjnej. Migranci nie są mile widziani w mocarstwowej Rosji, zwłaszcza dotyczy to przybyszów z Kaukazu, zarówno Północnego, jak i Południowego. Negatywny stosunek wyrażono również wobec zachodnich wartości. Są one postrzegane jako antyrosyjskie i antysłowiańskie. Zwrócono też uwagę na konieczność, czy nawet

żywozną potrzebę odzyskania wszystkich ziem, będących obecnie poza granicami terytorialnymi Rosji, jednakże historycznie do niej przynależnych. Bardzo pozytywnie odebrano aneksję Półwyspu Krymskiego od Ukrainy. Podobnie wypowiedziano się także o konieczności włączenia Donbasu, a więc obwodów Ługańskiego i Donieckiego w granice administracyjne Federacji Rosyjskiej.

Należy też zaznaczyć, iż Liberalno-Demokratyczna Partia Rosji prowadzi nie tylko działalność *stricte* polityczną. Prowadzi działania wydawnicze w postaci czasopisma „Za naród rosyjski” [11]. Jest ono kwartalnikiem. Porusza problematykę związaną z przejawami rosyjskiego patriotyzmu. Niejednokrotnie redaktorzy podkreślają szczególną rolę narodu rosyjskiego dla pokoju ogólnoswiatowego. Zaznaczają również nadzwyczajną pozycję Liberalno-Demokratycznej Partii Rosji w kształtowaniu patriotycznych postaw w społeczeństwie. Istotnym jest, iż oddzielają ideologię partyjną od wszelkich przejawów faszyzmu, wręcz potępiają tę ideologię.

Jeszcze jednym ciekawym przykładem nacjonalistycznych partii politycznych o charakterze umiarkowanym jest Narodowa Nacjonalna Partia [12]. Oficjalnie została zarejestrowana w 1995 roku. Swój debiut na rosyjskiej scenie politycznej zawdzięcza organizacji kilkunastu demonstracji na ulicach Moskwy. Od początku istnienia jej przywódcy nie dopuszczają żadnego kompromisu zarówno ze środowiskami liberalnymi, jak i komunistycznymi. Stało się to niejako cechą charakterystyczną ugrupowania.

Rys.2. Emblemat Narodowo-nacjonalnej Partii Rosji

Źródło: <https://ru.wikipedia.org/wiki>

Wśród najważniejszych postulatów partii można wymienić przede wszystkim zapis o tym, iż Federacja Rosyjska jest państwem narodowym Rosjan, jednak z poszanowaniem mniejszości narodowych, zamieszkujących tereny historycznie im należące. Zwracają uwagę też na konieczność bycia rdzennym Rosjaninem z pochodzenia, aby móc posiadać obywatelstwo rosyjskie. Przedstawiciele wszelkich innych narodów czy religii, nie będących prawosławiami, mogą przebywać na

terytorium państwa jedynie w charakterze gości, bez praw przysługujących wyłącznie pełnoprawnym obywatelom. Taka restrykcyjna selekcja dotyczy również przedstawicieli władzy. Ważniejsze stanowiska w państwie piastować mogą jedynie rdzenni Rosjanie. Prawa mogą przysługiwać wyłącznie Rosjanom i należy dbać o rygorystyczne przestrzeganie tej zasady. Jedynie rosyjska narodowość powinna być oficjalnie uznawana.

Oprócz wyżej wymienionych istnieje jeszcze druga grupa organizacji. Ich charakter zdecydowanie można określić radykalnym. Swoje poglądy wyrażają w znacznie ostrzejszy sposób. Ich programy budzą wiele kontrowersji w społeczeństwie, jednak znajdują sporą liczbę zwolenników, co jest dość zatrważającym zjawiskiem. Ich ideologia często jest wyjątkowo zbliżona do faszyzmu, nacisk kładziony jest na powrót do autorytarnych rządów w państwie, bezwzględna dyscyplina wśród członków. Takie poglądy są popularne zwłaszcza w młodych środowiskach rosyjskich skinheadów. Cechą charakterystyczną jest występowanie jednego lidera, który zdobywa sympatię wśród młodych ludzi, następnie wpaja im pewne poglądy na życie, otaczając rzeczywistość czy kwestie polityczne.

W swojej ideologii środowiska radykalne również zwracają uwagę na nadzwyczajną i nadrzędną rolę Rosjan w tworzeniu ładu na świecie. W państwie rosyjskim wyłącznie prawdziwi, rdzenni Rosjanie mogą mieć jakiegokolwiek prawa. Stoją ponad pozostałymi narodami, a więc niejako są traktowani jak pewnego rodzaju nadludzie. Szczególną nienawiść zaś wzbudzają przybysze z republik Kaukazu Północnego. Niejednokrotnie na ulicach większych miast rosyjskich dochodziło do zabójstw osób, wyglądem przypominających Czeczenów czy Dagestańczyków. Głównym czynnikiem wyróżniającym w tym przypadku jest odcień skóry – osoby z Południa odznaczają się ciemniejszą karnacją.

Nienawiść również jest skierowana wobec osób z odmienną orientacją seksualną. Uważa się, iż środowiskom homoseksualnym nie należą się żadne prawa, a homoseksualiści obojga płci nie powinni być traktowani jak ludzie. Zatrważającym jest fakt, iż prezydent Władimir Putin niejako podziela ten właśnie radykalny pogląd. Niejednokrotnie w swoich publicznych wystąpieniach dawał do zrozumienia, że nie popiera przestrzegania praw nadawanych środowiskom LGBT. Choć też podkreślał, iż generalnie respektuje prawa człowieka i obywatela na swobodne wyrażanie siebie w dowolny wybrany sposób [13].

W 2013 roku rosyjska Duma Państwowa przyjęła dwie nowe ustawy, które znacząco ograniczały prawa środowisk homoseksualnych. Jako pierwszą przyjęto ustawę o ochronie uczuć religijnych. Wprowadzono zapis o odpowiedzialności karnej za działania publiczne, w jawny sposób obrażające uczucia osób wierzących. Biorąc pod uwagę, iż prawosławie jako jedyna słuszna religia w Rosji jest przeciwne homoseksualizmowi, takie postanowienia są uderzeniem we wszystkie środowiska tego typu. Jako drugą przyjęto ustawę o zakazie propagandy nietradycyjnych środowisk seksualnych. W tym przypadku jako propagandę rozumie się wszelkie przejawy publicznego manifestowania homoseksualizmu, transseksualizmu [14]. Przyjmując obie ustawy, rząd rosyjski wraz z prezydentem na czele dali wyraźnie do zrozumienia, jakie jest rosyjskie podejście do LGBT.

Podsumowanie

Niniejszy artykuł miał na celu wskazanie, jakie czynniki kształtują współczesne rozumienie pojęcia patriotyzmu w Federacji Rosyjskiej od momentu dojścia do władzy Władimira Putina. Na podstawie bieżących wydarzeń, ale również opisanych wyżej aspektów można wyciągnąć następujące wnioski badawcze, oparte wyłącznie na analizie teoretycznych zapisów, zawartych w statutach poszczególnych organizacji społecznych, określających siebie mianem «patriotycznych», opisanych w niniejszym artykule.

Prawdziwym rosyjskim patriotą jest rdzenny Rosjanin, popierający tradycyjne małżeństwa, zawierane przez kobietę i mężczyznę, nienawidzący przybyszy z Kaukazu Północnego, nawiązujący do imperialnych tradycji Federacji Rosyjskiej. Prawdziwy patriota dobro państwa przedkłada nad dobro jednostki. Popiera również wszystkie działania władzy centralnej, a zwłaszcza te, które są związane z odzyskiwaniem utraconych ziem. Zdecydowana większość Rosjan popierała aneksję Krymu, motywując swoje zdanie tym, iż półwysep jest rdzennie rosyjski, a więc powinien znajdować się w granicach administracyjnych Federacji Rosyjskiej.

Pozorny patriotyzm przejawia się również w demonstratywnym noszeniu pomarańczowo-czarnych wstążek, nawiązujących do zwycięstwa Armii Czerwonej w II Wojnie Światowej. Symbolika ta szczególnie aktywnie używana jest od momentu wybuchu antyrosyjskich, tudzież antyrządowych protestów na Ukrainie. Rosjanie w taki sposób w pewnym sensie wyrażają swoją opinię na temat wydarzeń w sąsiednim państwie. Często jednak nie znają prawdziwego znaczenia danej symboliki. Wstążek używa się obecnie na fali popularności. To samo dotyczy naklejek, widniejących na samochodach, z napisem «Jestem Rosjaninem».

Rosyjski patriotyzm polega również na niechęci do wszystkiego, co kojarzy się z szeroko pojętym Zachodem. W umyśle przeciętnego Rosjanina jednak Zachód to przede wszystkim Stany Zjednoczone Ameryki, zaś w dalszej kolejności kojarzony jest z państwami Europy Zachodniej.

Patriotyzm w wydaniu rosyjskim to również religijność, która odnosi się jedynie do prawosławia. Kościół ortodoksyjny wynoszony jest ponad wszystkie inne, uważany za jedyny słuszny. Jednak zaznaczyć należy, iż dotyczy to tylko patriarchy moskiewskiego. Religia muzułmańska postrzegana jest w większości jak zagrożenie. Wynika to z wojny w Czeczenii, a także ataków terrorystycznych w miastach rosyjskich, zwłaszcza w Moskwie. Przybysze z Kaukazu Północnego są traktowani jak potencjalne zagrożenie, dlatego też często stają się ofiarami ataków ze strony Rosjan. Ugrupowania o nastawieniu radykalnym często zamieszane są w zabójstwa na tle rasowym. Zastanawiającym jest fakt, iż takie czyny często nie wzbudzają potępienia wśród obywateli Rosyjskich. Pojawiają się nawet głosy usprawiedliwiające.

Rosyjski patriotyzm to też niechęć do środowisk homoseksualnych. Prawdziwi Rosjanie wchodzą wyłącznie w tradycyjne związki małżeńskie, ponieważ należy dbać o dobry przyrost naturalny. Nawet prezydent o tym wspomina w swoich wystąpieniach publicznych. Zakaz przeprowadzania demonstracji publicznych mniejszości seksualnych w większości został bardzo pozytywnie przyjęty przez społeczeństwo. Jedynie nieliczni oficjalnie ogłaszali swoje protesty.

Jak można zauważyć, rosyjskie pojmowanie patriotyzmu coraz częściej skłania się ku poglądom nacjonalistycznym, a nawet radykalnym. Jest to zjawisko wyjątkowo niebezpieczne. Przejawia się też w bezwzględnym poparciu dla wszystkich działań władzy centralnej. Można to zaobserwować chociażby na podstawie reakcji społeczeństwa na wydarzenia na Ukrainie. Na chwilę obecną można stwierdzić, że ewolucja tego zjawiska zmierza w niebezpiecznym kierunku.

Oczywistym pozostaje fakt, iż w żadnym wypadku nie można tworzyć stereotypów na temat społeczeństwa rosyjskiego. Nie każdy pojmuje pojęcie patriotyzmu w ten negatywny sposób. Nie każdy popiera wszystkie działania podejmowane przez władze. Nie każdy również nienawidzi mniejszości seksualne czy przybyszy z Kaukazu Północnego. Wreszcie religia nie dla każdego ma tak wielkie znaczenie. W niniejszym artykule zostały przedstawione jedynie przykłady negatywnych przejawów i sposobów rozumienia pojęcia «patriotyzm», co nie oznacza, iż wszyscy obywatele bez wyjątków identyfikują się z taki postrzeganiem.

BIBLIOGRAFIA

1. Даль В. И. Толковый словарь живого великорусского языка, 2-е издание, том 3 (1882): патриотизм. [wersja elektroniczna].
2. Патриотизм в современном российском обществе, <http://www.oboznik.ru/?p=20090>, dostęp z dnia: 12.06.2016.
3. Россияне объяснили, зачем им нужны агрессивные патриотические наклейки на машинах, <http://www.online812.ru/2015/10/19/021/>, dostęp z dnia: 24.06.2016.
4. *Патриотизм*, <http://patriotika.ru/teoriya-patriotizma>, dostęp z dnia: 25.06.2016.
5. E. Lucas, *Nowa Zimna wojna. Rosja Putina. Zagrożenie dla Zachodu*, Kurhaus Publishing, Warszawa 2015, s. 161.
6. *Ibidem*, s. 161.
7. Владислав Сурков: *Русская политическая культура. Взгляд из утопии*, <http://viperson.ru/wind.php?ID=322805&soch=1>, dostęp z dnia: 27.06.2016.
8. А. Хормушко, *Националисты России – кто они?*, <http://fb.ru/article/177915/natsionalisty-rossii---kto-oni>, dostęp z dnia: 26.06.2016.
9. Ros. Я русский. Źródło: А. Хормушко, *Националисты России... op.cit.*
10. Либерально-демократическая партия России, <http://www.cultoboz.ru/np1/317-2011-04-08-20-58-51>, dostęp z dnia: 29.06.2016.
11. Ros. За русский народ, http://ldpr.ru/events/read_the_magazine_ldpr_for_the_russian_people_214/, dostęp z dnia: 29.06.2016.
12. Ros. Народная Национальная Партия, <http://www.cultoboz.ru/np1/317-2011-04-08-20-58-51>, dostęp z dnia: 29.06.2016.
13. Zazwyczaj na pytania dotyczące LGBT Władimir Putin udziela niejednoznacznych odpowiedzi, jednak budzą one wiele kontrowersji. Dla przykładu, podczas jednej z konferencji prasowych ze strony dziennikarzy padło pytanie, czy Prezydent podziela pogląd ówczesnego prezydenta Moskwy Jurija Łużkowa, że publiczne demonstracje środowisk homoseksualnych są dziełem satanistów? Putin odpowiedział, że uważa, iż w Rosji panuje kryzys demograficzny, spowodowany wyjątkowo niską ilością urodzeń, ale respektuje wszelkie prawa człowieka. Źródło : <https://www.youtube.com/watch?v=6HdJB1tjbEU>, dostęp z dnia: 29.06.2016.
14. *Законы о запрете гей-пропаганды и защите чувств верующих окончательно приняты Госдумой*, <http://maxpark.com/community/politic/content/2034725>, dostęp z dnia: 29.06.2016.

Стаття надійшла до редколегії 10.12.2016

Прийнята до друку 23.12.2016

THE EXPRESSIONS OF CONTEMPORARY RUSSIAN PATRIOTISM**Yuliya Lesyk**

*University of Wrocław,
3, Koszarowa Str., Wrocław, Poland, 51-149,
e-mail: julia_lesyk@op.pl*

This article is about the problem of patriotism in contemporary Russian Federation. It is exceptionally a dangerous phenomenon. Russian society doesn't see any problem with the evolution of it. We can see it in the way the government treat some problems, for example the case of LGBT rights. There are a lot of radical political parties. Their official programs become extremely controversial. The author of the article tries to explain the problem of contemporary Russian patriotism.

Key words: Russian Federation; Wladimir Putin; Wladimir Zhirinovskiy; patriotism.

СУЧАСНІ ПРОЯВИ РОСІЙСЬКОГО ПАТРІОТИЗМУ**Юлія Лесик**

*Вроцлавський Університет,
вул. Кошарова, 3, м. Вроцлав, Польща, 51-149,
e-mail: julia_lesyk@op.pl*

Сьогоднішня стаття порушує проблему розуміння патріотизму в сучасній Російській Федерації. Можна стверджувати, що це винятково небезпечний феномен. Російське суспільство не вважає за проблему дальший розвиток цього явища. Це можна зауважити в політиці уряду відносно деяких справ, наприклад, права сексуальних меншин. У сучасній Росії існує багато радикальних політичних партій. Їхні офіційні програми стають дедалі контроверсійнішими. Авторка статті проводить науковий аналіз цієї дуже важливої сучасної проблеми.

Ключові слова: Російська Федерація; Володимир Путін; Володимир Жириновський; патріотизм.